

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında
İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiati her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)
Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, 2 Mayıs, 1929

Sayı: 127

Çocuk Haftası

23 nisan salı günü başlayan çocuk haftası bugünlerde nihayet buldu. Yavrularımız gene, kafalar neşe ve şetaret içinde geçen bu yedi günün tatlı hatıralarile dolu, derslerine ve annelerinin kucaklarına döndüler. Ve teşyi ettiğimiz bu bir haftalık çocuklar bayramını gelecek sene bu günlerde tekrar ederken bugünün çocukları hayatlarına bir senenin tecrübelerini ve bilgilerini katmış, bir senelik tahassürün verdiği heyecan ve hararetle daha olgunlaşmış olarak karşımıza çıkacaklardır.

Bana dünyada en fena ve en iyi şey nedir diye sorsalar tereddüt etmeden derhal cevap verirdim: İtiyat. Bir haftadır küçüklerimizin etrafımızda hoplayıp zıplamalarına mes'ut ve pürneşe görmelerine alışmıştık. Ve geçen gün bir ocağı idare eden bir çocuktan, muhteren bir Türk evlâdından bir davetiye aldığım zaman kendimi istikbalin büyük bir mahkemesi karşısına çağırılan bir maznun kadar şaşırılmış ve hürmetkâr buldum. Bu gün ise ellerinde kitap ve çantalarla mekteplerine giden ciddî tavurlu çocuklar kafilesile karşılaştığım zaman onların bayramlarını kısaltan ve neşelerini bozan bir cemiyetin ferdi gibi bir köşeye sinmek istedim. Bir haftadır çocuk sevinç ve gürültüsünün doldurduğu kasabalarımız ve şehirlerimiz şimdi şen sakinlerinin küsüp gittiği metruk bir şehir manzarası gör-

teriyor. Ne yazık ki her bayram gibi çocukların bayramı da çok, çok kısa oldu.. Çocuğu ve çocukluğu sevmeyen kimse tasavvur edemiyorum. Çok ıstırap çeken Türk milletinin, çocuklarına karşı duyduğu muhabbet ise bütün istikbale ait ümit ve tasavvurlarının inzınamile payansız bir aşk halinde tezahür ediyor. Bir garp mütefekkeri bu hissimizi şöyle tahlil etmişti: Bir çocuğa yaklaştığım zaman iki hisle karşılaşırım. Hali için şefkat duygusu, istikbali için de hürmet duyguları..

Bu günün küçükleri olan yarınki türk nesli hakkında bizim duygularımız ise hâl ve istikbali de aşan ebedî bir hürmet ve muhabbettir. Onların kalplerimizde yarattığı büyük sevgi ve saygının yardımıyledir ki asırların yükünü omuzlarımızda gülererek taşıyoruz, onların yarınını aydınlatmak için bu günün gündüzlerini gece yapıyoruz.

Vatanın ücra bir köşesinde çalışan genç muallimler, tarlasında çifti çubuğuyle meşgul köylüler, büyük inkilâp için her sahada kendini feda eden gençlerin hepsi ona temiz ve lekesiz bir atla feyizdar bir vatan, parlak bir istikbal bırakmak için bir insanın yapabileceği işlerin hepsini yaptılar. Türk milletinin feda ettiği bir çok şeyleri yarınki neslin faizleriyle iade edeceği hakkındaki ümitlerimizden bir an olsun şüphe etseydik ümitsizliğin en müthiş uçurumlarına düşüp kaldık. Nasıl

sağlam binalar sağlam topraklar üstünde kurulursa vatan ve millet denilen büyük mefkûrelerimizin de tahakkuk sahaları çocuk kalbi türk çocuğunun vicdanıdır. Onun içindir ki çocuklarımızın yetiştirilmesi için sarfedilen her şeyimiz sarfiyatımızın ve fedakârlıklarımızın en yerinde olanıdır.

Bu bir hafta zarfında matburatımız, Türk Ocakları, Himayei Etfal cemiyetleri, belediyeler ve muhtelif teşkilâtımız çocuğa ait türlü faaliyetlerle yakından alâkadar oldular. Bütün bu faaliyetlerin gayesi çocukluk denilen, uzviyeti ve ruhiyeti itibarile bizden büsbütün ayrı bir âlem teşkil eden yeni bir dünyaya, memleketin dikkatini çevirmek, onu tetkike muhtaç bir madde gibi müşahede ve tahlillerimize arzettir.

Ortazaman çocukluğu beşeriyet için baş belâsı olan tufeylî bir zaman, çocuğu da ezilmeğe ve kahredilmeğe lâyık bir şeytan telâkki ederdi, zamanımız ise çocukluğu hürmete, tepcile lâyık mukaddes bir mahlûk olarak tanır. Bız buna ilâve idiyoruz: çocukluğa ait bütün faaliyet ve teşkilâtın mihveri de çocuk olmalıdır.

Bize çocuk haftasını hazırlayan yavrularımız için duyduğumuz sevgilerin tezahürüne meydan veren Himayei Etfal Cemiyeti ile kıymetli reislerine teşekkür ederken gelecek sene bu haftanın daha esaslı, daha ilmî ve deha etraflı bir şekilde tes'it edilmesi temennisini tekrar ediyoruz.

H. M.

Usul Kavgası

İlim adamları ile felsefe meraklıları arasında mühim farklardan biri de birincilerin usul münakaşasına hiç ehemmiyet vermemelerine mukabil ikincilerin çok defa «hakikat nasıl bulunur?» mes'elesi etrafında çatışıp dövüşmeleridir. Bu günkü halinde içtimaiyatın da ilimden ziyade felsefeye benzemesi sosyologların bitip tükenmeyen usul kavgalarına dalmış olmalarından-
dır. Tecrübe ilimlerinde ise buna pek lüzum hiss olunmuyor. Çünkü bir usulün münasip olup olmadığı derhal elde edilen neticelerle belli oluyor.

Mamafih felsefeye merak edenlerin bu kavgalara teşekkür etmeleri lâzımdır. Eğer Sokrat, Descartes, Kant gibi filozoflar doğruyu bulmak için ne yapmak lâzım geldiğine dair düşünmemiş, ve icabında kendi zamanlarında yaşamış olan diğer mütefekkirlerin eksiklerini göstermemiş olsalardı insan ruhunu tanımak için şimdikine nazaran pek geri kalmış olurduk.

Geçen asırlara ait olarak felsefe tarihinin kaydettiği bu usul kavgaları bu gün de devam etmektedir. Hâlâ felsefe ile uğraşanlar insana ve dünyaya ait en mühim mes'eleleri halledebilmek için evvelâ hangi yoldan gitmek doğru olacağını tayin etmek istiyorlar. Bu cihetten son senelerde bazı yeni fikirleri

Bergson'un felsefesinde buluyoruz. Bu Fransız filozofu, 1903 senesinde neşretmiş olduğu «Introduction à la Métaphysique» unvanlı makalesinde (bu makale Şekip Bey tarafından ilâhiyat fakültesi mecmuasının ağustos 1928 nüshasında tercüme edilmiştir), şu fikirleri müdafaa etmektedir: insan için iki türlü bilgi tasavvur olunabilir. Bunlardan biri izafidir, diğeri mutlaktır. Müsbet bilgiler birinci nevidendir. Bunlar ancak zavahiri kavrarlar. Hayat ve kâinatın künhü hakkında bize malûmat verecek olan metafizik ise mutlakı elde etmekle mükelleftir, yoksa bir şakadan ibarettir. İlimde izafî olan bilgileri elde etmek için akla, müdrikeye istinat ediyoruz, metafizikte mutlak olana erişmek için yolunuz hads - intuition - dır. Müdrike bir şeyi anlamak için onu tahlil eder, yani evvelce malûm olan diğer unsurlara irca, yani bir şeyi kendisi olmayan diğer şeylerle ifade eder. Hads ise bir nevi zihnî «sympathie» dir, bir şeyi anlamak için onunla hemhal ve hemhis olur, onun içine yerleşerek künhünü doğrudan doğruya, başka şeylerin tercüme vasıtasına hacet kalmadan kavrar.

Memleketimizde felsefe ile biraz uğraşanların tamamen malûmu olan bu fikirleri kabataslak hülâsa etmekten maksadım

İngiliz filozofu Bertrand Russel'in fransızca tercümesi yeni neşrolunan bir kitabında bu iddialara karşı tevcih edilen itirazları [*] kaydetmektir.

Bertrand Russel diyor ki: Bergson, metafizik usulü hakkındaki fikirlerini muhik göstermek için, iki tarzda hareket eder. Evvelâ aklın bir «faculté pratique» yani amelî hayat için işe yarayan bir meleke olup gayesinin mutlak hakikatlere erişmek değil, belki hayatta muvaffakiyetler temin etmek olduğunu isbata çalışır. Sonra, hayvanlarda sevitabiilerin (garizelerin) harikulâde muvaffakiyetlerini tasvir eder, kâinatın acibelerini akıl tefsir etmek istedikçe aciz kaldığını, fakat hadsin bunda muvaffak olduğunu nazarlarda tebarüz ettirir.

İster tecrübeye istinat etsin, ister ondan müstakil olarak işlemek iddiasında bulunsun, ister «empriste» ister «rationaliste» olsun, insan aklı yaşamak için lâzım olan bilgi sistemini maharetle vücade getiriyor amma metafizik sualleri karşısında iki bin senedenberi bocalamaktadır. Neden? Bergsona göre müdrike hayatta beka bulmak için yapılan mücadeleler sayesinde ve bu mücalelerden muvaffakiyeti temin için meydana gelmiş ve inkişaf etmiştir de

[*] Bertrand Russel, Méthode scientifique en Philosophie, Paris 1929

ondan! Lâkin, diyor Russel, bu nazariye de aklın bir mahsulüdür. Eğer aklın bize hakikati ifade eylemek kudreti yoksa, bizzat aklın menşeyini tenvir iddiasında bulunan bu nazariyenin doğru olduğu nasıl söylenebilir?

Russel Bergsona bir diğer itiraz daha tevcih ediyor: eğer müdrike hakikaten hayatı tekâmülün mahsulü ise, bütün diğer ruhî kuvve ve melekelerin de amelî icabatın tesiri altında inkişaf ettiklerini kabul etmeli ki bunlar arasında hads -intuition- da vardır. Yani, bu takdirde, akıl nakadar izafi ise hads de o kadar izafidir. Hatta hadsin amelî hayatta ehemmiyeti daha fazladır. Vahşî sezdiği ve güvendiği bir dostluğa mukabil vefasızlık görürse, bu hata yüzünden hayatını bile kaybedebilir. Russel şu noktaya da işaret ediyor: Bergson'un kitaplarında hayvanlarda hadsin bir çok misalleri vardır. Bunların en nazari dikkate çarpanları daima hayatın muhafaza ve bakası için bir kıymeti haiz olanlardır. Demek ki sade akıl değil aynı zamanda hads de faideli oldukları için inkişaf etmişlerdir. Bu melekelerin her ikisi de bize hakikati elde eylemeği temin ettikleri zaman faydalı, aksi takdirde zararlıdır.

Bergson'a göre hads yanılmaz, fakat Russel'e göre değil. Berg-

son tahlil ile değil, hads vasıtasıyla içeriden kavranılan hiç olmazsa bir şeyiyet olduğunu, bunun da insanın kendi şahsı olduğunu söylüyor. Londra'lı profesör gerek şahıslarına, gerek sevdiklerinin ruhuna tamamen nüfuz etmiş olduklarını zannedenlerin çok defa aldandıklarına işaret ediyor. Vakıa yegâne ve orijinal olanı tam olarak bilmek için doğrudan doğruya bir bilginin lüzumunda ısrar etmekte Bergson haklıdır. Lâkin bunun için hususî bir hads melekesine ihtiyaç yoktur. Doğrudan doğruya bilgiyi bize bahşeden, Russel'e göre ihsastır. Kuluçkada bir tavuğun altına ördek yumurtaları konsa da gene tavuk müstakbel civcivlerinin künhüne nüfuz ettiğini zannettiren bir hadse maliktir, bu bilgisi ilimde tesadüf olunan tahlilî bir bilgiye benzemez. Fakat civcivler meydana çıkıp suya atılınca, kenarda kalan tavuğun evvelki hadsinin nakadar aldatici olduğu belli olur.

Metafizik ne istiyor?.. Dünyayı nazarı olarak anlamak. Lâkin bu, hayvanlar, vahşiler ve hatta medenî insanların çoğu için hayatî ehemmiyetli bir hedef değildir. Bundan dolayı hadsin ve garizenin kaba ve aceleci usulü burada müsait bir tatbikat sahesi bulamaz. Medeniyet ilerledikçe hads azalıyor. Büyük insana nispetle çocukta, terbiye

ve tahsil görmüşe nispetle bunlardan mahrum adamda daha fazla hads mevcuttur. Hayatımızda hadsin en parlak misallerini bulmak için uzak hayvanî veya nimbeşerî cetlerimizi hatırlatan eski hareket tarzlarımıza dikkat etmeliyiz. Meselâ, aşkıta veya hayatın muhafazası için mevcut olan sevitabiide daima değilse bile ekseriya hadsin tesiri görülür, ve bu tesir o kadar seri, o kadar kat'idir ki tenkitçi zekâ hayrette kalır. Lâkin felsefe, bizi maziye yaklaştıran faaliyetlerden biri değildir. Felsefede muvaffak olmak için garizî hayatın esaretinden bir dereceye kadar kurtulmuş, hatta bu dünyaya ait heveslerden ve endişeden ayrılmış bulunmak lâzımdır. Bundan dolayı, hadsin faaliyet sahesi metafizik değildir. Bilâkis, felsefenin hakikî mevzuları ve onları kavramak için lâzım olan zihnî itiyatlar acip ve alışılmamış haller olduklarından, bu sahede müdrikenin tefevvüku aşıkârdır.

İşte Bertrand Russel'in Bergson felsefesine ve usulüne karşı serdettiği itirazlar. Dava henüz hallolunmamıştır. Lâkin memleketimizde bu son zamanlarda Bergson mesleği lehine yapılan neşriyatı tamamlamak için bu mühim muhalifin iphamdan âri fikirlerini kaydetmeği faydalı buldum.

MEHMET İZZET